

KONYA SU YAPILARININ KİTABELERİNDE EBCED KULLANIMI

Mehmet MUTLU*

Özet

Arapça bir kelime olan "ebced", alfabetik bir sayı sistemi kullanarak, kelime veya cümlelerin sayısal karşılığının hesaplanması ve bunlardan anlamlar çıkarma işlemi ifade eder. Ebcedin mimaride kullanımı ise daha çok kitabelerde, eserin tarihlendirilmesinde karşımıza çıkmaktadır.

Mimari eserlerin inşasıyla ilgili bilgiler genellikle yapı üzerine yerleştirilmiş bir kitabe ile kayıt altına alınırken, bu eserlerin yapılış tarihleri de ya ebced değerleri bir tarihe işaret etmekte olan metinler içinde verilmekte, ya da rakam veya kelimeler kullanılarak yapım yılı doğrudan yazılarak aktarılmaktadır. Bazı örneklerde ise tarih, hem metin içinde ebcedle ve hem de kitabenin uygun bir bölümünde rakamla verilmektedir. Çalışmamızda bu tekniğin Konya su yapıları üzerinde farklı kullanım türlerini gösteren örnekler konu edilecektir.

Anahtar Kelimeler: Ebced, Kitabe, Su Yapısı, Su Mimarisi, Konya.

USING EBCED/COMPOSING CHRONOGRAM IN INSCRIPTIONS OF WATER BUILDINGS IN KONYA

Abstract

The Arabic word "ebced" (composing chronogram) refers to the calculation of the numerical equivalence of words or phrases and the making of meaning from them, using an alphabetic number system. The use of architecture in the ebced is mostly in the books, and the antiquity comes out when the work is dated.

While the information about the construction of architectural works is generally recorded with an inscription placed on the buildings, the dates of construction of these works are either given in texts which indicate the values of the composing chronogram or are written by using the figures or words and written directly. In some cases, history is given both in the text and in the appropriate part of the book. In this study, examples of different usage types of this technique on water buildings in Konya will be discussed.

Keywords: Composing chronograms (Ebced), Inscription, Water Building, Water Architecture, Konya.

1. Giriş

Çalışmamızın sınırlarını oluşturan Konya su yapılarından, yaklaşık 530 örnek incelenmiş ve bunlardan yaklaşık 200 örnekte kitabe bulunduğu tespit edilmiştir. Bu kitabelerden yaklaşık olarak 50 tanesinde, 10 ayrı teknikle ebced kullanıldığı görülmektedir¹. Bu kitabelerden Mevlâna Külliyesi Şadırvanı (H.918/M.1512-13) en erken tarihli ebcedli tarih bulunduran kitabe olarak dikkati çekerken, Meram Şahin Ağa Çeşmesi (H.1342/M.1923-24) en geç tarihli ebcedli tarih özelliği taşıyan kitabe olarak tespit edilmiştir. Çalışmamızda alt başlıklar ebced türlerinin kullanılma sayılarına göre sıralanmış, çalışmanın muhtevisyatının sınırlandırılması amacıyla yalnızca özellik arz eden örneklerde birden fazla örneklendirme yapılmış, o gruba ait diğer örneklerin isimleri verilmekle yetinilmiştir.

* Yrd. Doç. Dr., Karabük Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Sanat Tarihi Bölümü.
e-mail: mehmetmutlu@karabuk.edu.tr.

¹İsmail Yakıt, ebced üzerine yapmış olduğu muhtevisyatlı çalışmasında yaklaşık 15000 (onbeşbin) örneği inceleyerek Türk sanatında ebcedin kullanımını 37 grup altında toplamıştır (Türk sanatında ebced kullanım örnekleri için bkz: İsmail Yakıt, *Türk İslâm Kültüründe Ebced Hesabı ve Tarih Düşürme*, İstanbul, 1992). Çalışmamızdaki ebced gruplandırmalarında da aynı kaynaktan faydalanılmıştır.

2. Konya Su Yapılarının Kitabelerinde Kullanılan Ebcet Çeşit ve Örnekleri²

2.1. Tam Tarih Tekniğinin Kullanıldığı Örnekler

Ebcetli Konya su yapısı kitabelerinin yarıya yakınında kullanılan tekniği bu ebcet grubu oluşturmaktadır. Tespit ettiğimiz 17 kitabede, ebcet kullanımı bakımından bu sistemle ebcet düşüldüğü görülmüştür. Bu türün en erken tarihli iki örneğinden birisi³, Karatay ilçesinde bulunan Ak Çeşme'dir (H.962/M.1554-55). Eserin Osmanlı Türkçesi ile yazılmış üç satırlık kitabesinin son satırında;

“Dedi ana tarih ol dem Ata”

(ددى اكا تاريخ اولدم عطا)

cümlesi ile tam tarihe atıfta bulunulduktan sonra Arapça olarak;

“Cerâ'l-aynü min mâi nehri'n-ne'im”

(جرى العين من ماء نهر النعيم)

cümlesi ile ebcet kullanılarak tarih düşülmüştür (Tablo 1).

Karatay ilçesinde bulunan Fakih Dede (H.962/M.1554-55), Mehmet Ağa (H.998/M.1589-90), Müftü (H.1155/M.1742-43), Nakipoğlu (H.1157/M.1744-45), Ebubekir Çelebi (H.1182/M.1768-69), Hacı Ömer Ağa (H.1211/M.1796-97), Şeref Şirin (H.1301/M.1883-84), Saka (H.325/M.1907-08), Tercüman (H.1327/M.1909-10) ve Saka (H.1146/M.1733-34) çeşmeleri; Karapınar ilçesi Sultan Selim Külliyesi Çeşmesi (H.977/M.1569-70); Akşehir ilçesi Küçük Ayasofya Mescidi Çeşmesi (H.1210/M.1795-96); Sarayönü ilçesi Ladik Paşa Çeşmesi (H.1154/M.1742-43); Meram ilçesi Müsevvid Mehmet Efendi (H.1189/M.1775-76) ve Şahin Ağa (H.1342/M.1923-24) çeşmeleri ve Seydişehir Derviş Ali Ağa Çeşmesi (H.1248/M.1832-33) ebcetle tarih düşülürken “Tam Tarih” tekniğinin kullanıldığı diğer örneklerdir.

2.2. Kelime veya Terkip Tekniğinin Kullanıldığı Örnekler

Ebcetli kitabeli su yapılarında tercih bakımından ikinci grubu oluşturan tekniktir. Bu teknik, dört kitabede karşımıza çıkmaktadır. Bunlardan en erken tarihli olanı Mevlâna Külliyesi Şadırvanı'nın inşa kitabesidir (H.918/M.1512-13). Eserin Yavuz Sultan Selim tarafından ilk yapıldığı tarihi veren, üç satırlık kitabenin son satırındaki;

“İlhamla tarihini dedim ana Havz-ı Cinan”

(الها مله تاريخنى ديدم اكا حوض جنان)

cümlesinde tarih ile ilgili olarak “Havz-ı Cinan” (حوض جنان) kelimesine dikkat çekilmekte olup, bu kelime ebcet hesabıyla H.918/M.1512-13 tarihini vermektedir (Tablo 2).

Tarihin bu teknikle düşüldüğü diğer bir eser olarak, Akşehir ilçesinde bulunan Orta Hamam karşımıza çıkmaktadır. Hamamın erkekler bölümünde bulunan sekiz satırlık kitabenin son satırında;

“Eser-i mimara çift hamam be nam tarih Miğırđıç kâm”

(اثر معمار چيفت حمام بنام تاريخ مغيرديچ كام)

² Çalışma kapsamındaki kitabelerin ve ebcetlerin çözümünde desteklerini esirgemeyen değerli hocam Prof. Dr. Abdülhamit Tüfekçioğlu'na teşekkürlerimi sunarım.

³ Bu tekniğin kullanıldığı en erken tarihli diğer örnek ise, aynı ilçede bulunan Fakih Dede Çeşmesi'dir.

cümlesinde ebcedde dikkat çekilerek, “Mığırđıç kâm” (مغردیچ کام) kelimesi işaret edilmektedir. Bu kelimelerin ebced karşılığı ise eserin ebced hesabıyla, eserin inşa tarihini yani H.1318/1901⁴ yılını vermektedir (Tablo 3). Aynı hamamın kadınlar bölümünde bulunan iki satır halinde ve Osmanlı Türkçesi ile hakkedilmiş kitabenin ikinci satırında;

“Dedi Zühtü bu tarihe hu sakf-ı havatin”

(دیدی زهدی بو تاریخه هو سقف خواتین)

cümlesi ile, önce tarih verilen kelimelere dikkat çekildikten sonra “hu sakf-ı havatin” (هو سقف خواتین) kelimeleri ile aynı yapım yılı ebced tekniği kullanılarak zikredilmiştir (Tablo 4).

Kelime veya terkip halinde tarih düşme tekniğinin kullanıldığı sonuncu örnek, Meram Kovanağzı Çeşmesi'dir. Eserin Osmanlı Türkçesi ile hakkedilmiş üç satırlık kitabesinin son satırında;

“Göster seng-i târîh-i ayni heman anlasın nazzârın”

(کوستر سنک تاریخ عین همان اکلاین نظارک)

cümlesi ile tarih düşülmüştür. Burada, diğer incelediğimiz kitabelerde bulunmayan bir özellik karşımıza çıkmaktadır. Cümle içinde geçen “târîh-i ayn” (تاریخ عین) ve “anlasın nazzârın” (اکلاین نظارک) kelimeleri ayrı ayrı tarih düşerken, bunlardan ilki tarihi rumî olarak, ikincisi ise hicri olarak vermektedir. İlgili kelimelerin altına rakamlarla yazılmış tarihlerle de yapım yılı vurgulanmış olan bu gösterimde, 1341 değerini veren “târîh-i ayn” (تاریخ عین) kelimesi ile rumî (R.1341/M.1924-25), 1343 değerini veren “anlasın nazzârın” (اکلاین نظارک) kelime grubu ile de, hicri takvime göre (H.1343/M.1924-25) ebcedle tarih düşülmüştür (Tablo 5).

2.3. Beyitle Tarih Tekniğinin Kullanıldığı Örnekler

Beyitle tarih düşme tekniği, Konya su yapılarında iki örnekte karşımıza çıkmaktadır. Selçuklu ilçe sınırları içinde bulunan Alâeddin Tepesi üzerinde inşa edilmiş olan Ferit Paşa Maksemi'nin kitabesinin iki satırında, ebcedle tarih düşülürken bu teknik kullanılmıştır. Osmanlı Türkçesi kullanılarak beş satır ve dört kartuş halinde hakkedilmiş bulunan kitabenin son satırında, ikinci ve üçüncü kartuşlar içinde bulunan her iki cümle de ayrı ayrı, ebcedle H.1321/M.1904-05 tarihlerini vermektedir. Burada ikinci kartuş içinde bulunan;

“Zihî mâ ü zihî cây ü zihî ferhunde maksem bu”

(زهی ماؤ زهی جای و زهی فرخنده مقسم بو)

cümlesi ile, üçüncü kartuş içine hakkedilmiş olan;

“Akan sular durur hakka bu zîbâ maksim-i mâya”

(اقان صولردورر حقا بو زیبا مقسم مایه)

cümlesi, beyit içinde ebced kullanılmak suretiyle eserin inşa tarihini veren cümleler olarak dikkati çekmektedir (Tablo 6-7).

Beyitle tarih düşülmüş ikinci örnek ise, Sarayönü ilçesi, Kurşunlu Tatar Çeşmesi kitabesinde bulunmaktadır. Eserin kitabesinin kitabesi;

⁴ Miladi takvimde H.1318 yılının bir kısmı 1900, bir kısmı da 1901 yılına tekabül etmektedir. Bununla beraber, yapının kadınlar kısmında bulunan kitabesinde, lafzen tarih olarak eserin H.1318 senesinin “Zilhicce” ayında yapıldığının belirtilmesi, inşasının M.1900 yılı içinde, Nisan veya Mayıs ayında tamamlandığını göstermektedir.

“Hayat bulur suyun içen / Dua ider ana hâlâ”

(حيات بولور صوين ايچن / دعا ايدر اكا حالا)

cümleleriyle tamamlanmakta olup, bu iki cümle beraber değerlendirildiğinde ebcedle eserin inşa tarihini vermektedir (Tablo 11). Bu örnek aynı zamanda “Fazla Ta’miyeli Teknik” örneğini de içerdiğinden, ileride ilgili başlık incelenirken tekrar ele alınacaktır.

2.4. Noktalı Harflerle Tarih Tekniğinin Kullanıldığı Örnekler

Bu teknik ebced türünün en çok ilgi çeken ve en zor çeşitlerinden birisini temsil etmektedir. Metinde dikkat çekilmiş olan cümle veya kelimenin yalnızca noktalı harflerinin ebced değerlerinin hesaplanmasıyla ortaya çıkan tarihi ifade eden bu teknikte, noktalı harflerin işaret edilmesinde, metin içinde farklı tabirler tercih edilebilmektedir. “Mu’cem”, “mu’acem” “cevher”, “cevheri”, “cevherdar”, “gevher”, “güher”, “mücevher”, “menkut” ve “noktadar” gibi kelimeler, noktalı harf tekniğinin kullanıldığına işaret eden ipuçlarıdır⁵. Konya su yapılarında kullanılan ebced türleri incelendiğinde bu teknikle tarih düşülmüş olan üç örnek karşımıza çıkmaktadır.

Selçuklu ilçesi, Sille Hacı Mustafa Ağa Çeşmesi’nin Osmanlı Türkçesi ile altı satır olarak hakkedilmiş olan kitabesinin beşinci satırında geçen “noktalı Tevfik tarihini” (نقطه لی توفیق تار یخیم) cümlesi ile, bir sonraki cümlede ebced için “noktalı” harflerin kullanılması gereğine işaret edilmekte ve devamında tarihi;

“Ferahlandı cihan cudunla Hacı Mustafa Ağa”

(فرحلندی جهان جو دكله حاجی مصطفى آغا)

cümlesi ile düşmektedir. Şairin ifade ettiği gibi, ilgili cümlenin noktalı harfleri toplandığında, yapının inşa tarihi (H.1269/M.1852-53) ortaya çıkmaktadır (Tablo 8).

Bu tekniğin kullanıldığı bir diğer örnek, Karatay ilçesi, Said Paşa Çeşmesi kitabesidir. Yine Osmanlı Türkçesi kullanılmak suretiyle sekiz satır olarak hakkedilmiş bulunan kitabesinin yedinci satırında;

“Çıkar bir mısra-ı rengin ile tarih-i cevherdar”

(چيقار بىر مىصراع رنکين ايله تاريخ جوهر دار)

cümlesi ile kullanacağı ebced tekniğine göndermede bulunarak, hemen akabinde gelen mısrada;

“Yapıldı tarz-ı müstesnada zîbâ çeşme-i vâlâ”

(ياپىلدى طرز مستثناده زيبا چشمهء والا)

cümlesi ile eserin tarihini (H.1291/M.1874-75) düşmektedir (Tablo 9).

Bu tekniğin kullanıldığı üçüncü örnek ise, Karatay ilçesi, Sarı Yakup Caddesi Çeşmesi’dir. Eserin, Osmanlı Türkçesi ile yazılmış üç satırlık kitabesinin ikinci satırında şair;

“Yazdı Nasîhî (?) çeşmenin târîh-i cevherdârını”

(يازدى نصيحى(؟) چشمه نك تاريخ جوهر دارينى)

cümlesi ile kullanacağı ebced tekniği ile ilgili ipucu verdikten sonra, son satırda geçmekte olan;

“Hayr ile anmak gerek ashâb-ı hayrın nâmını”

(خير ايله اكمك كره ك اصحاب خيرك نامينى)

⁵ Yakıt, *Türk-İslâm Kültüründe*, s. 324.

cümlesi ile eserin inşa tarihini (H.1342/M.1923-24) düşmektedir (Tablo 10). Bu cümlede geçen olan “anmak” (أكمك) kelimesi, aslında sonundaki harf “kaf” olarak (آكمق şeklinde) yazılması gerekirken, böyle bir yazımda noktalı harf kullanılmış olacağından ebced tarihi yanlış çıkacağı için, tarihin tutturulabilmesi için bilinçli olarak noktalı, “kaf” (ق) harfi yerine noktasız bir harf olan “kef” (ك) harfi kullanılmıştır.

2.5. Fazla Ta'miyeli Tarih Tekniğinin Kullanıldığı Örnekler

Konya su yapılarında fazla ta'miyeli ebced kullanımı iki örnekte karşımıza çıkmaktadır. Sarayönü ilçesi Kurşunlu mahallesinde bulunan Tatar Çeşmesi'nde dört satır ve ikişer kartuş halinde, Osmanlı Türkçesi ile hakkedilmiş olan kitabenin üçüncü satırında;

“Beyan et tarihin Hilmi / Yedisin eyleyüp ihraç”

(بیان ایت تاریخن حلمی / یدیسین ایلیوب اخراج)

cümlesi ile hem sonraki satırda ebced kullanılacağı ve hem de bu cümle sonucunda ortaya çıkacak rakamın yedi (7) eksiltilmesiyle eserin inşa tarihinin ortaya çıkacağı ifade edilmekte; akabinde de,

“Hayat bulur suyun içen / Dua ider ana hâlâ”

(حیات بولور صوین ایچن / دعا ایدر اکا حالا)

cümleleri ile tarih düşülmektedir (Tablo 11). İlgili cümlelerin ebced karşılığı 1235 rakamını verirken, bu rakamdan yedi (7) çıkartılması ile yapının inşa tarihi olan H.1228/M.1813 tarihine ulaşılmaktadır. Burada kullanılan ebced iki ayrı tekniğin, (fazla ta'miyeli ebced ve beyitle tarih düşülmüş ebced) aynı anda kullanıldığı örnek olarak dikkat çekicidir.

Fazla ta'miyeli tarih kullanımının Konya su yapılarındaki ikinci örneği Mevlâna Külliyesi Şadırvanı'nın tamir kitabesinde bulunmaktadır. Kitabenin üçüncü satırının ikinci kartuşunda verilen;

“Bu şadırvana zemzem eyledi icrâ şeh-i Cem-câh”

(بو شادروانه زمزم ایلدی اجرا شه جمجاه)

cümlesi 1286 rakamını verirken (Tablo 12),

“Düşürdü hîn-i itmâmında Galib bir güzel tarih”

(دوشوردی حین اتمامنده غالب بر کوزل تاریخ)

şeklindeki önceki cümle, bulunan rakamdan bir (1) sayısının çıkartılmasını işaret etmekte ve böylece eserin tamir tarihi olan H.1285/M.1868-69 yılı bulunmaktadır.

2.6. Eksik Ta'miyeli Tarih Tekniğinin Kullanıldığı Örnekler

Akşehir ilçesi, Müftü İbrahim Efendi Çeşmesi kitabesi, Konya su yapıları kitabelerinde eksik ta'miyeli tarih tekniği kullanılmak suretiyle tarih düşülmüş tek örnektir.

Eserin Osmanlı Türkçesi ile dörder kartuşluk, altı satır halinde hakkedilmiş kitabesinin son satırının son kartuşunda;

“Dediler tarihine ihya-yı bünyân-ı azim”

(دید یلر تاریخنه ایحای بنیان عظیم)

cümlesi ile⁶ dikkat çekilmiş olan “*ihya-yı bünyân-ı azim*” (احیای بنیان عظیم) kısmı, ebced değeri olarak 1163 rakamını vermektedir. Ancak;

“*Görüb anı hurde-bînân-ı elf istihsânla*”

(کوروب انی خر ده بینان الف استحسا نله)

şeklindeki bir önceki cümlede, ebcedli metin ile bulunan rakama bir (1) ilave edilmesine işaret edilmiştir. Bu şekilde ulaşılmış olan 1364 rakamı, eserin inşa tarihi olan H.1364/M.1750-51 senesini vermektedir (Tablo 13).

2.7. Bir Kelimeli Tarih Tekniğinin Kullanıldığı Örnekler

Ebced tekniğinde en çok kullanılan yöntemlerden birisi de bir kelime ile tarih düşülmesi tekniğidir. Konya su yapılarından bir örnekte bu teknikle tarih düşülmüş olup, bu örnek Selçuklu Ferhuniye Çeşmesi kitabesidir. Eserin Osmanlı Türkçesi ile ikişer kartuş halinde hakkedilmiş iki satırlık kitabesinin son satırında;

“*Lafz-ı huz mâ târih oldu ey ihvan*”

(لفظ خذ ماء تاریخ اولدی ای اخوان)

cümlesi ile “*huz mâ*” (خذ ماء) kelimesine dikkat çekilmektedir. Bu kelimenin ebced değerine baktığımızda 1342 rakamı bulunmaktadır ki bu da eserin yapım tarihini veren H.1342/M.1923-24 senesini işaret etmektedir (Tablo 14).

2.8. Bilmeceli Tarih Tekniğinin Kullanıldığı Örnekler

Ebcedle tarih düşme tekniğinin en ilginç ve ilgi çekici türlerinden birisini bilmeceli tarih düşme tekniği meydana getirmektedir. Kendi içinde bile neredeyse her biri tek örnek kabul edilebilecek bir çeşitlilik sunan bu tekniğin Konya su yapılarında karşılık bulunduğu iki eser bulunmaktadır.

İkişer kartuş halinde ve beş satır olarak, Osmanlı Türkçesi kullanılmak suretiyle yazılmış olan Ilgın Sahipata Kaplıcası'nın tamir kitabesinin son satırında, eserin tamir tarihi rakamsal tarihle beraber, ebced kullanılmış bir metin ile de verilmektedir. Son satırdaki;

“*Hacı Nu'mân Efendi bu mahalli eyledi ta'mîr*”

(حاجی نعمان افندی بو محلی ایلدی تعمیر)

cümlesi, ebced karşılığı olarak 1249 rakamını ortaya koyarken, bir önceki kartuşta,

“*Yedi vâhidle geldi Sermedâ târîh-i itmâmı*”

(یدی واحده گلدی سرمدای تاریخ اتمامی)

cümlesinde geçen “*Yedi vâhidle geldi*” bölümü, ebced cümlesi ile bulunan değere yedi (7) rakamının eklenmesini işaret etmekte olup, böylece ilgili tarih olarak 1256⁷ tarihine ulaşmayı sağlamaktadır (Tablo 15).

⁶ Kitabenin metni ve okunuşu Tahsin Samur'dan alınmıştır (bkz. Tahsin Samur, *Akşehir'deki Türk Mimari Eserleri*, Konya, 1996, s. 150-151).

⁷ Eserin kitabesinde rakamsal ifade olarak 1254 tarihi verilmişken, ebced cümlesi ise 1256 rakamını vermektedir. Bu farklılık aynı dönemde kullanılmakta olan rumî ve miladi takvimden kaynaklı olabilmektedir. Mimari çalışmalarda, ebced ile verilmiş olan tarih, ebcedin çok fazla çeşitte kullanılması sebebiyle genellikle ikinci planda kalmakta, daha çok rakamsal tarih dikkate alınarak değerlendirme yapılmaktadır. Ilgın Sahipata Kaplıcası'nın tamir kitabesinde de aynı durum söz konusudur. Dolayısıyla bu yapı farklı yayınlarda değerlendirilirken de tamir tarihi olarak H.1254/M.1838-39 senesi kabul edilmektedir.

Bilmeceli tarih olarak nitelendirilebilecek bir diğerkitabe de Karatay ilçesindeki Küçüksinan Çeşmesi üzerinde bulunmaktadır. Eserin Osmanlı Türkçesi ile hakkedilmiş ikişerkartuşluk dört satırlık kitabesinin son satırının ilk kartuşunda;

“Dedi tarih buna Abdî”

(ديدى تاريخ بونا عبدى)

cümlesi ile ebced tarihi verileceğine dikkat çektikten sonra,

“adedin dâl ile gurfe”

(عددن دال ايله غرفه)

cümlesi ile tarih düşmektedir. Burada, “çardak, köşk” gibi anlamlara gelen *gurfe* kelimesinin yanı sıra bu kelimenin ebced değerine *dâl* harfinin ebced değerinin eklenmesi istenmiş ve bu şekliyle ortaya yapının inşa tarihi olan H.1289/M.1872-73 senesi çıkmıştır (Tablo 16).

2.9. Lafzen Tarih Tekniğinin Kullanıldığı Örnekler

Bir eserin inşa ya da tamir tarihini gösteren bilginin rakam ya da ebced cümlesi halinde gösterilmesi haricinde, bazı durumlarda da tarihi ifade eden sayının okunduğu biçimde yazı ile ifade edilmesine “Lafzen Tarih” veya “Ebced Dışı Tarih” adı verilmektedir⁸.

Konya su yapılarında çokça kullanılmış olan bu teknik 16 örnekte karşımıza çıkmaktadır. Bunlarda kullanılan dil duruma göre Arapça veya Osmanlı Türkçesi olabilmektedir.

Bu teknikle tarihlendirme yapılmış en eski örnek olarak Akşehir ilçesinde bulunan Reis Köyü Yukarı Çeşme kitabesi karşımıza çıkmaktadır. Arapça dil ile ve üç satır olarak hakkedilmiş kitabesinin son satırındaki;

“fi evâhiri şa'bân ammet bünyânehû sene isney ve tis'îne ve semâni mie”

(فى اوا خر شعبان عمت بنيانه سنه اثنى و تسعين و ثمانا يه)

cümlesi ile yapım tarihi yazı ile belirtilmiştir (H.892 Şaban/M.1487 Temmuz).

Lafzen tarih kullanılmış örneklerden bir diğeri de Karatay ilçesi Dolappare Caddesi Çeşmesi kitabesidir. Kitabesinin metni ve okunuşu şu şekildedir:

Metni Okunuşu

1340 -1 1- 1340

2- Eshâb-ı hayrın himmetiyle buldu meydan -2 اصحاب خيرک همتيله بولدى ميدان

3- Bin üçyüz kırkiki de bu çeşme ranâ -3 بيک اوچبوز قرق ايکده بوچشمه رعنا

4- Garik rahmet kıla baisleri mevlâ -4 غريق رحمت قيله باعثلرى مولى

(Bu yayınlardan bazıları için bkz: Mehmet Mutlu, *Konya'da Su Mimarisi*, C.1, Yüzüncü Yıl Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Yayınlanmamış Doktora Tezi, Van, 2014, s. 221; Haşim Karpuz, *Türk Kültür Varlıkları Envanteri*, C. 3, Ankara, 2009, s. 1936; Faik Soyman - İbrahim Tongur, *Konya Eski Eserler Kılavuzu*, Konya, 1944, s. 176; Ali Boran, “İlgın'daki Kültür Varlıklarının Durumu”, *I. Ulusal İlgın Sempozyumu*, Konya, 2012, s. 105; vd.)

⁸ İsmail Yakıt, *Türk-İslâm Kültüründe*, s. 356.

Osmanlı Türkçesi kullanılarak ve dört satır halinde hakkedilmiş bu kitabe, tarih beyanı açısından bir yönüyle dikkat çekmektedir. Kitabenin ilk satırında rakamla 1340 tarihi verilmektedir. Kitabenin üçüncü satırında ise lafzen tarih olarak 1342 senesi telaffuz edilmektedir. Kitabe üzerinde açıklama bulunmamakla beraber burada geçmekte olan rakamlardan ilkinin rumî, ikincisinin ise hicri olduğu anlaşılmaktadır (R.1340/H.1342/M.1923-24). Bu kitabe, Ebcet tekniği ve rakam kullanılmak suretiyle iki farklı sonuç veren tarihlendirmelerde, hicri ve rumî takvimlerin aynı kitabede kullanılmış olabileceğini gösteren güzel bir örnektir.

Yukarıda sayılan örneklerden başka, Karatay ilçesinde bulunan Yavuz Sultan Selim (H.926/M.1519-20), Uçar Sokak (H.1280/M.1863-64), Türkmen (H.1297/M.1879-80) ve Araplar (H.1314/M.1896-97) çeşmeleri; Ahırlı ilçesi Aşağı Çeşme (H.994/M.1585-86); Meram ilçesi Suluhan (üstteki kitabe) (H.1061/M.1650-51), Taş Mescit (H.1283/M.1866-67), Lâlebahçe (H.1286/M.1869-70), Narin Dede (H.1333/M.1914-15) ve Güneydere Kör Çeşme (?); Beyşehir ilçesi Karahisar Çamurcu Çeşmesi (H.1268/M.1851-52); Akşehir ilçesi Orta Hamam Kadınlar Bölümü (H.1318/M.1901) ile Yılan Yusuf Köprüsü (?) kitabelerinde ve Selçuklu ilçesi Fuar Çeşmesi (H.1326/M.1808-09) kitabelerinde de lafzen düşülmüş tarih örnekleri karşımıza çıkmaktadır.

3. Ebcet Tarihlendirmelerinde Karşılaşılan Bazı Sorunlar

Çalışmamızda incelemiş olduğumuz örneklerden bazıları tarihlendirmede sadece ebcet kullanmışken, bazıları ise ebcetle beraber rakamsal olarak da tarih vermektedir. Bu ikinci gruba giren örneklerden bazılarının rakamsal tarihleri ile ebcet tarihlerinin birbiriyle aynı olmadığı görülmektedir. Bu durumun bazı gerekçelere dayandırılması mümkündür.

Sarayönü ilçesi Ladik Paşa Çeşmesi'nin kitabesinde hesaplanan ebcet değeri, verilen rakamsal tarihe göre bir yıl fazla çıkmaktadır. Eserin inşa tarihinin H.1154 olduğunu ve Rumî takvimin Osmanlılarda H.1205 yılından itibaren kullanılmaya başladığını düşünürsek, buradaki farkın, takvimden kaynaklı bir fark olmadığı anlaşılmaktadır. Bu farkın, ebcet metninin önce yazılmasıyla beraber, yapının öngörülen bitirilme tarihinin bir yıl gecikmesi ile ortaya çıktığı düşünülebilir.

Benzer bir şekilde kitabesindeki rakamsal tarihten H.1189 tarihinde tamamlanmış olduğu anlaşılan Meram ilçesi Müsevvid Mehmet Efendi Çeşmesinde de ebcet tarihi iki yıl eksik çıkmaktadır. Bu durum da yukarıda anlatılan gerekçeye bağlanabileceği gibi, ebcet tarihini veren metnin içindeki “*rabbhû*” (ربھ) kelimesindeki şeddeli “be” (ب) harfinin, şair tarafından çift “be” değeri olarak hesaplanmasından da kaynaklanmış olabilir⁹.

Seydişehir ilçesi Derviş Ali Ağa çeşmesi kitabesindeki ebcet tarihini veren cümlelerin rakamsal tarihe göre bir eksik; Selçuklu ilçesi Ferit Paşa Maksemi'nin kitabesinde ebcetle tarih veren her iki cümlelerin de rakamsal tarihe göre bir yıl fazla vermesinin nedeni olarak da hicri/umî arasındaki fark düşünülebileceği gibi, bu farkın, metni ortaya koyan şairin öngördüğü (veya bizzat istendiği) süre ile eserlerin tamamlanması arasında oluşan farktan kaynaklanmış olabileceği şeklinde değerlendirilebilir.

İlgın Sahipata Kaplıcası'nın tamir kitabesinde, 1254 rakamı ile verilmiş olan inşa tarihi, ebcet cümlesi hesaplandığında 1256 olarak çıkmaktadır. Bu durum, rakam ile verilen tarihte umî takvimin, ebcetle verilen tarihte ise hicri takvimin esas alındığını göstermektedir.

⁹ Metin üzerinde ebcet hesabı yapılırken şeddeli harfler -nerede olursa olsun- şedde yokmuş gibi hesap edilmektedir (İsmail Yakıt, *Türk İslâm Kültüründe*, s. 66). Buradaki farkın büyük bir olasılıkla bu kuralın ihlalinden kaynaklandığı anlaşılmaktadır.

Selçuklu ilçesi Fuar Çeşmesi (H.1326/M.1808-09) kitabesinde eserin yapım yılı hem rakamla ve hem de lafzen yazılmak suretiyle verilmiştir. Ancak rakamla 1326 olarak verilen tarih, lafzen verilirken;

“*Fî sene ısrîne ve selâsimie ve elf*”

(فی سنه عشرين و ثلاثة مائة)

olarak, yani “bin üçyüz yirmi” şeklinde ifade edilmiştir. Buradaki altı (6) yıllık fark, hicri/rumî takvim farkı olamayacağına göre, lafzen tarih yazılırken “*altı*” kelimesinin yazılmasının unutulmuş olması ihtimali akla gelmektedir.

Karatay ilçesinde bulunan Hacı Ömer Ağa çeşmesinin kitabesinde kullanılan ebced tekniğinde de bir ihtilaf söz konusudur. İkişer kartuş halinde ve dört satır olarak, Osmanlı Türkçesi kullanılarak hakkedilmiş olan kitabesinin ebced tarihine işaret edilen son satırındaki;

“*Mâ için bu çeşmeden oldu suyu ayn-i hayat*”

(ما ایچیک بو چشمه دن اولدی صوی عین حیات)

cümlesi 1211 rakamını vermektedir (Tablo 17). Konyalı, bu yapının tarihini verirken üçüncü satırın ikinci kartuşundaki;

“*tamir eyledi penç engüşle*”

(تعمیر ایلدی پنچ انگشله)

cümlesinden hareketle, ebced cümlesinde bulunan rakama beş (5) rakamının ilave edilmesi ile, inşa tarihinin H.1211/M.1796-97 olarak ortaya çıktığını söylemektedir¹⁰. Ancak, Konyalı'nın bilmeceli tarih tekniğinin kullanıldığını düşündüğü bu örnekte, ebced cümlesi hiçbir ilave yapılmadan 1211 rakamını vermektedir (Tablo 17). Şayet bu yapının tarihlendirilmesinde bilmeceli tarih kullanılmışsa, doğru tarihin 1216 olarak hesaplanması gerekmektedir.

Meram ilçesi Şahin Ağa Çeşmesi kitabesi, eserin yapım yılını rakamla hem hicri hem de rumî olarak vermektedir. Aynı şekilde Osmanlı Türkçesi ile üç satır ve ikişer kartuştan meydana gelmiş olan kitabesinin son satırında ebcede işaret edilmekle beraber, bu cümlelerin ebcedle 1402 rakamını verdiği görülmektedir (Tablo 18). Eserin rakamla verilmiş olan inşa tarihinin H.1342 olduğunu düşünürsek, her iki tarih arasında büyük bir farkın bulunduğu görülür. Bu da şairin farklı bir teknikle ebcedle tarih düşmüş olduğunu ya da metnin içerisine gizlediği, anlaşılması zor bir ya da birkaç kelime ile “fazla ta'miyeli tarih tekniği” kullanmış olabileceğini akıllara getirmektedir.

Karatay ilçe sınırlarında bulunan İkiz Çeşme, kitabesinde bulunan ebced cümlesi ile akıllarda soru işareti oluşturan bir başka su yapısıdır. Eserin doğudaki çeşmesinin kitabesinde Hicri 1326/1908-09, Malî 1324 yılı olarak¹¹ rakamsal tarih verilmişken, batıdaki çeşmede tarih Osmanlı Türkçesi ile yazılmış dört satırlık kitabesinin son satırında ebced cümlesi ile düşülmüştür. Kitabesinin üçüncü satırında bir sonraki cümlede ebcedle tarih düşüleceği işaret edildikten sonra;

“*Oldu carî çeşme abn(?) -ı hayat*”

اولدی جاری چشمه عین(?) حیات

cümlesi ile tarih düşülmektedir. Cümle, bu şekliyle değerlendirildiğinde metin H.1114/M.1702-03 tarihini işaret etmektedir. Ancak burada kullanılan “*abn-ı hayat*” (عین

¹⁰ İbrahim Hakkı Konyalı, *Abideleri ve Kitabeleriyle Konya Tarihi*, Konya, 1964, s. 1011-1012.

¹¹ Rumî takvim, mali nedenlerle bir zorunluluk olarak kullanılmaya başlandığı için “mali takvim” diye de isimlendirilmektedir.

حيات) kelimesi anlamlı bir cümle oluşturmamaktadır. Şayet bu cümle ebced tarihinin denk getirilebilmesi gayesi ile bilinçli bir şekilde tercih edilmiş değilse, bu kelimeyle ilgili iki durum düşünülebilir. Birincisi, kelimedeki “be” (ب) harfinin aslında “ye” (ی) harfi olduğu ve noktasının bir tanesinin silindiğini düşünülürse kelimeyi “ayn-ı hayat” (حيات عين) olarak değerlendirmek gerekir ki cümle bu şekliyle ebced karşılığı olarak H.1122/M.1710-11 tarihini verir. İkinci olarak da kelimedeki yazım yanlışlığı bulunduğunu, anlam bütünlüğü açısından olması gerektiği gibi, yani “ab-ı hayat” (آب حيات) olarak okursak da cümle bu kez aynı cümle ebced değeri olarak H.1035/M.1625-26 tarihine karşılık gelir. Bu farklı değerlendirmelerle ulaşılan tarihlerden hangisi doğru kabul edilirse edilsin, kesin olan yapıyı meydana getiren çeşmelerin ikisinin farklı zamanlarda inşa edildiği (önce batıdaki, sonra doğudaki çeşme) sonucu ortaya çıkmaktadır.

4. Değerlendirme ve Sonuç

Türk sanatında ebcedle tarih düşülmesi uygulamaları, edebi eserlerin yanı sıra, mimari ile edebiyatın kesişme noktası olan yapı kitabelerinde de sıkça karşımıza çıkmaktadır. Yapı kitabelerinde ebced kullanımının Konya su yapıları bağlamında değerlendirmesini yapmak gerekirse, tüm edebi sanatlar içinde karşımıza çıkan kırka yakın ebcedle tarih düşme tekniğinin yaklaşık dörtte birinin çalışma alanımızı sınırlayan alanda ve sınırlandırmış olduğumuz yapı türünde kullanılmış olduğu anlaşılmaktadır ki bu çok büyük bir sanatsal zenginliği ifade etmektedir.

Yapı kitabelerinde ebcedin kullanılması, bir yönüyle şairin ustalığını gösterdiği ve tabiri caizse sanatını konuştuğu bir vitrin gibi görünse de, öte yandan sanat tarihi gibi özellikle tarihlendirme konusunda somut sonuçlara ulaşabildiği oranda doğru tespit ve değerlendirmeler ortaya koyan bilim dalları açısından bazı durumlarda sorun teşkil edebilmektedir. Lafzen tarih tekniğini bir yana bırakacak olursak, eserlerin kitabelerinde kullanılan tarihlendirmelerde karşımıza temelde iki farklı tarihlendirme kullanımı çıkmaktadır:

- 1) Eserin tarihinin yalnızca ebced cümlesiyle verildiği örnekler
- 2) Eserin tarihinin ebcedle beraber rakamla da verildiği örnekler

Birinci grupta yer alan örneklerde, doğru değerlendirmelerde bulunmak, kullanılan ebced türünün tam olarak belirlenmesinin yanı sıra, o türün kullanımıyla ilgili Türk sanatındaki diğer örnekler hakkında da fikir sahibi olmakla doğrudan ilişkilidir. Bir kitabede ebcedle ifade edilen tarihin doğru bir şekilde ortaya çıkartılması, sadece o cümleyi çözmeye çalışan araştırmacının dikkatiyle aşılabilecek bir sorun değildir. Bu aynı zamanda ebced cümlesinin sahibi olan şairin ustalığıyla ve sanatçının ebced tekniklerine tam anlamıyla hakim olmasıyla da doğrudan bağlantılı olan bir durumdur. Nitekim, bazı eserlerin kitabelerinde tarihin ebcedle verilmesine gayret gösteren sanatçının zaman zaman yazım kurallarını ya da kabul görmüş ebced kurallarını zorlayarak bu tarihlendirmeyi ortaya çıkardığı uygulamalar dikkati çekmiştir.

Soruna, tarafı olduğumuz araştırmacının penceresinden bakacak olursak, karmaşık durumların çözümünde kitabede kullanılan dilin inceliklerine vakıf olmak bile sorunun çözümünde yetersiz kalabilmektedir. Bu gibi sorunları aşmak için dil hakimiyetinin yanı sıra eserin bulunduğu yerde kullanılan halk edebiyatı özellikleri hatta kitabe metnini yazan şairin edebi tarzı gibi pek çok derinlemesine uzmanlık gerektiren alanlara hakimiyet gerekebilmektedir.

İkinci grupta yer alan örneklerde ise, yani tarihin hem rakam ve hem de ebcedle verildiği durumlarda rakamsal tarih ile ebcedle düşülen tarihi karşılaştırmak suretiyle bir nevi sağlama yapmak mümkün olabilmektedir. Bu gruba giren örneklerde çoğu zaman iki tarih arasındaki tutarsızlık hakkında fikir yürüterek bir sonuca ulaşılabilir. Bununla beraber, özellikle hicri

ve rumî takvimin aynı anda kullanıldığı dönemlerdeki tarihlendirmeler, bazı çelişkili durumlar ortaya koyabilmektedir.

Farklı takvim kullanımlarının birbirlerine göre farklarının tam olarak anlaşılabilmesi için kullanılan takvim özelliklerini tam olarak bilmek gerekmektedir. Rumî takvim ile miladi takvim arasında 33 yılda 1 yıllık fark meydana gelmektedir ki bu fark ortadan kalksın diye, rumî takvimden her 33 yılda 1 yıl silinmiştir. Bu silinen yıla, “kaybolma, yok olma” anlamına gelen “Siviş Senesi” adı verilmektedir. Öte yandan tarihlendirmenin bu kritik yıla ya da takvim senesinin değiştiği döneme denk geldiği hususunun tam olarak anlaşılabilmesi için, verilen tarihin hicri ya da miladi takvime göre mi verildiğinin bilinmesi yeterli olmayıp, ilgili senenin hangi ayı, hatta ilgili ayın kaçınıcı günü olduğu bile önem kazanmaktadır. Öyle ki bazı durumlarda bir gün bile her iki takvim arasında iki yıl farkı ortaya çıkartabilmektedir. Örneğin, hicri 8 Muharrem 1256 senesi, rumî 29 Şubat 1254 senesine karşılık gelmekte ve böylece iki tarih arasında sene bağlamında 2 yıl fark görülmektedir. Ancak, hicri olarak örnekte verilen tarihin bir gün sonrası, yani hicri 9 Muharrem 1256 senesi, rumî takvimde 1 Mart 1256 gününe denk gelmektedir ki hicri takvimdeki bu 1 günlük fark, iki takvim arasında bir gün önce 2 olan sene farkını ortadan kaldırmaktadır. Bunun 2 yıllık farkın 1 yılının nedeni, bir gün sonra rumî takvimde yeni bir yıla girilirken hicri takvimdeki aynı senenin devamı iken, diğer 1 yılın nedeni ise, R.1255 senesinin siviş yılı olmasından dolayı silinmesiyle 1256 senesinin başlamış olmasıdır.

Eserlerin kitabelerinde verilen tarihlerin doğru olarak ortaya konmasında her şeye rağmen en büyük sorumluluk yine de araştırmacılara düşmektedir. Araştırmacıların, kitabe içeriklerinde ebced tarihlendirmelerinden daha çok, rakamsal tarihlendirmelere ve banî ve sanatkâr isimlerine odaklı çalışmaları, ebcedle düşülmüş olan tarihi ikinci plana itmekte ve özellikle rakamsal tarihin rumî takvim ile ebced tarihinin ise hicri takvime göre verildiği örneklerde yapının inşa veya tamir tarihinde birkaç yılı bulan farklılıklara/hatalara sebebiyet verebilmektedir.

KAYNAKÇA

Boran, Ali, “İlgın’daki Kültür Varlıklarının Durumu”, *I. Ulusal İlgın Sempozyumu*, Konya, 2012, s. 103-120.

Karpuz, Haşim, *Türk Kültür Varlıkları Envanteri, C.3*, Ankara, 2009.

Konyalı, İbrahim Hakkı, *Abideleri ve Kitabeleriyle Konya Tarihi*, Konya, 1964.

Mutlu, Mehmet, *Konya’da Su Mimarisi*, Yüzüncü Yıl Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Yayınlanmamış Doktora Tezi, Van, 2014.

Samur, Tahsin, *Akşehir’deki Türk Mimari Eserleri*, Konya, 1996.

Soyman, Faik – Tongur, İbrahim, *Konya Eski Eserler Kılavuzu*, Konya, 1944.

Yakıt, İsmail, *Türk İslâm Kültüründe Ebced Hesabı ve Tarih Düşürme*, İstanbul, 1992.

EKLER

جرى العين من ماء نهر النعيم																					
<i>“Cerâ'l-aynü min mâi nehri'n-ne'im”</i>																					
م	ى	ع	ن	ل	ا	ر	ه	ن	ا	ا	م	ن	م	ن	ى	ع	ل	ا	ى	ر	ج
40	10	70	50	30	1	200	5	50	1	1	40	50	40	50	10	70	30	1	10	200	3
962																					

Tablo 1: Karatay Ak Çeşme Kitabesi Ebced Tarihi Doğrulama Tablosu

حوض جنان						
<i>“Havz-ı Cinan”</i>						
ن	ا	ن	ج	ض	و	ح
50	1	50	3	800	6	8
918						

Tablo 2: Mevlâna Külliyesi Şadırvanı Kitabesi Ebced Tarihi Doğrulama Tablosu

مغردیچ کام								
<i>“Mığırđıç kâm”</i>								
م	ا	ك	چ	ى	د	ر	غ	م
40	1	20	3	10	4	200	1000	40
1318								

Tablo 3: Akşehir Orta Hamam Erkekler Bölümü Kitabesi Ebced Tarihi Doğrulama Tablosu

هو سقف خواتین										
<i>“hû sakf-ı havatin”</i>										
ن	ى	ئا	ا	و	خ	فا	ق	س	و	ه
50	10	400	1	6	600	80	100	60	6	5
1318										

Tablo 4: Akşehir Orta Hamam Kadınlar Bölümü Kitabesi Ebced Tarihi Doğrulama Tablosu

كوستر سنك تاريخ عين همان اكلاسين نظارك																			
<i>Göster seng-i “târîh-i aynı” heman “anlasın nazzârın”</i>																			
اكلاسين نظارك										تاريخ عين									
<i>“anlasın nazzârın”</i>										<i>“târîh-i aynı”</i>									
كا	ر	ا	ظ	ن	ن	ى	س	ا	ل	كا	ا	ن	ى	ع	خ	ى	ر	ا	ئا
20	200	1	900	50	50	10	60	1	30	20	1	50	10	70	600	10	200	1	400
1343										1341									

Tablo 5: Meram Kovağzı Çeşmesi Kitabesi Ebced Tarihi Doğrulama Tablosu

زهی ماؤ زهی جای و زهی فرخنده مقسم بو																												
"Zihî mâ ü zihî cây ü zihî ferhunde maksem bu"																												
و	ا	م	ع	ف	م	ه	د	ن	خ	ر	ف	ی	ه	ز	و	ی	ا	ج	ی	ه	ز	و	ا	ا	م	ی	ه	ز
6	2	40	60	100	40	5	4	50	600	200	80	10	5	7	6	10	1	3	10	5	7	6	1	1	40	10	5	7
1321																												

Tablo 6: Selçuklu Ferit Paşa Maksemi Kitabesi Ebced Tarihi Doğrulama Tablosu
(5. Satır, 2. Kartuş)

اقان صولردورر حقا بو زیبا مقسم مایه																												
"Akan sular durur hakka bu zîbâ maksim-i mâya"																												
ه	ی	ا	م	م	ع	ف	م	ا	ا	ی	ز	و	ا	ق	ح	ر	ر	و	د	ر	ل	و	ح	ن	ا	ف	ا	
5	10	1	40	40	60	100	40	1	2	10	7	6	2	1	100	8	200	200	6	4	200	30	6	90	50	1	100	1
1321																												

Tablo 7: Selçuklu Ferit Paşa Maksemi Kitabesi Ebced Tarihi Doğrulama Tablosu
(5. Satır, 3. Kartuş)

فرحندی جهان جو دكله حاجی مصطفى آغا							
"Ferahlandı cihan cûdunla Hacı Mustafa Ağa"							
خ	ف	ج	ج	ن	ج	ن	ف
1000	80	3	3	50	3	50	80
1269							

Tablo 8: Selçuklu Sille Hacı Mustafa Ağa Çeşmesi Kitabesi Ebced Tarihi Doğrulama Tablosu

یاپدی طرز مستناده زیبا چشمه والا										
"Yapıldı tarz-ı müstesnada zîbâ çeşme-i vâlâ"										
ی	ا	ز	ا	ن	ن	ث	ا	ز	ا	ی
10	2	7	10	50	500	400	7	2	300	3
1291										

Tablo 9: Karatay Said Paşa Çeşmesi Kitabesi Ebced Tarihi Doğrulama Tablosu

خیر ایله آکمک کره ک اصحاب خیرک نامینی								
"Hayr ile anmak gerek ashâb-ı hayrın nâmını"								
ن	ی	ن	ی	خ	ا	ی	ی	ن
50	10	50	10	600	2	10	10	600
1342								

Tablo 10: Karatay Sarı Yakup Caddesi Çeşmesi Kitabesi Ebced Tarihi Doğrulama Tablosu

غرفه				د
"gurfe"				dâl
ه	فا	ر	م	د
5	80	200	1000	4
1289				

Tablo 16: Karatay Küçükşinan Çeşmesi Kitabesi Ebcet Tarihi Doğrulama Tablosu

سبب اولدی عمر آغا بونی / تعمیر ایلدی پنچ انگشله <i>Sebeb oldu Ömer Ağa bunu / tamir eyledi penç engüşle</i>																														
ما ایچیک بو چشمه دن اولدی صوی عین حیات <i>"Mâ için bu çeşmeden oldu suyu ayn-i hayat"</i>																														
ت	ا	ی	ح	ن	ی	ع	ی	ی	و	ص	ی	د	ل	و	ا	ن	د	ه	م	ش	چ	و	ف	ک	ی	چ	ی	ا	ا	م
400	1	10	8	50	10	70	10	10	6	90	10	4	30	6	1	50	4	5	40	300	3	6	2	20	10	3	10	1	1	40
1211 (+ 5 ?)																														

Tablo 17: Karatay Hacı Ömer Ağa Çeşmesi Kitabesi Ebcet Tarihi Doğrulama Tablosu

نشانتاشنده له الحمد چشمه یاپیلدی بو سال <i>"Nişantaşında lehü'l-hamd çeşme yapıldı bu sâl"</i>																																			
ت	ا	ع	و	ف	ی	د	ت	ی	ف	ا	ی	ه	م	ش	چ	د	م	ح	ل	ا	ه	ل	ه	د	ن	ش	ا	ط	ن	ا	ش	ن			
30	1	60	6	2	10	4	30	10	2	1	10	5	40	30	0	3	4	40	8	30	1	5	30	5	4	50	30	0	1	9	50	1	30	0	50
1402 (?)																																			

Tablo 18: Meram Şahin Ağa Çeşmesi Kitabesi Ebcet Tarihi Doğrulama Tablosu